

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΒΟΙΩΤΙΚΟΥ ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ

Μέσα στον οικισμό του Ορχομενού της Βοιωτίας βρίσκεται το θέατρο του Ορχομενού, το οποίο οικοδομήθηκε πιθανόν τον 4^ο αιώνα π.Χ. Το θέατρο αυτό είναι χτισμένο μέσα στην τειχισμένη ακρόπολη βορειοανατολικά από τον θολωτό τάφο του Μινύα (που χρονολογείται τον 13^ο αι. π.Χ.) και κοντά στο βυζαντινό μοναστήρι της Παναγίας Σκριπούς (που χρονολογείται τον 9^ο αι. μ.Χ.).

Ο πλούτος και η φήμη του Ορχομενού που έχει πάρει το όνομα του από τον Ορχομενό, τον γιο του μυθικού βασιλιά Μινύα, αποτυπώνονται στις αφηγήσεις του Ομήρου (Ιλ., Ι, 379-382)

«οὐδ' εἴ μοι δεκάκις τε καὶ εἰκοσάκις τόσα δοίη ὅσσά τέ οἱ νῦν ἔστι, καὶ εἴ ποθεν ἄλλα γένοιτο, οὐδ' ὅσ' ἐς Ὀρχομενὸν ποτινίσεται, οὐδ' ὅσα Θήβας Αἰγυπτίας, ὅθι πλεῖστα δόμοις ἐν κτήματα κέϊται»

Δέκα και είκοσι φορές πιο πολλά κι αν μου δώσει απ' όσα τώρα έχει αυτός κι αν απ' αλλού ζητούσε, τα πλούτη του Ορχομενού και της αιγύπτιας Θήβας, που όλοι μες στα σπίτια τους θησαυρούς πολλούς έχουν. (Μτφρ. Θ. Μαυρόπουλος)

Ο Ορχομενός αναφέρεται από τον Όμηρο και στον «Νηών κατάλογο», επειδή συμμετείχε στην εκστρατεία κατά της Τροίας με 30 πλοία, αλλά και στις αφηγήσεις του Στράβωνα και του Πausανία. Ο τελευταίος μάλιστα στα μέσα του 2^{ου} αι. μ.Χ. είδε τον «Θησαυρό του Μινύου» και θαύμασε τον τρόπο κατασκευής του, συγκρίνοντάς τον με τα κυκλώπεια τείχη της Τίρυνθας και τις πυραμίδες της Αιγύπτου (Pausanίου, Βοιωτικά ΙΧ, 38).

Το θέατρο αυτό, που ήρθε στο φως με τη συνέχιση συστηματικών ανασκαφών στις αρχές της δεκαετίας του 1970 από την Ε' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, χρησιμοποιήθηκε μέχρι τα ύστερα ρωμαϊκά χρόνια (4ος αιώνας μ.Χ.). Όπως προκύπτει από τις επιγραφές που έχουν βρεθεί, στον χώρο του θεάτρου τελούνταν θρησκευτικές γιορτές και μουσικοί αγώνες προς τιμήν των Χαρίτων, του Δία και του Διονύσου. Επίσης, στον ίδιο χώρο πραγματοποιούνταν συγκεντρώσεις των συμμαχικών πόλεων του Κοινού των Βοιωτών.

Η μορφή του θεάτρου αποκρυσταλλώθηκε τον 2ο αιώνα π.Χ. Τότε κατασκευάστηκε το μαρμάρινο κοίλο, το μαρμάρινο σκηνικό οικοδόμημα και σχηματίστηκε η άντυγα, ο περιμετρικός, δηλαδή, τοίχος που σχηματίζουν το κοίλο (οι κερκίδες) και το σκηνικό οικοδόμημα του θεάτρου. Την ίδια περίοδο η είσοδος της βόρειας παρόδου παίρνει μνημειακή μορφή με την κατασκευή διπλού ανοίγματος, ενώ στο βόρειο άκρο του θεάτρου δημιουργείται διπλή κλίμακα που οδηγούσε τους θεατές στα ψηλότερα σημεία του κοίλου.

Η σημερινή μορφή του μνημείου είναι το αποτέλεσμα συνεχών ανακατασκευών και προσθηκών που έλαβαν χώρα σε όλη τη διάρκεια της περιόδου χρήσης του.

Από το θέατρο αυτό διατηρείται το κοίλο με τα εδώλια για τους θεατές, η ορχήστρα και μέρος της σκηνής.

Το κοίλο του θεάτρου, που έχει εσωτερική διάμετρο 39 μέτρα περίπου, έχει σχήμα ημικυκλίου και αποτελείται από δώδεκα σειρές **εδωλίων**. Μεταξύ των εδωλίων παρεμβάλλονται εννέα **κλίμακες** από σκληρό ασβεστόλιθο, οι οποίες χώριζαν το κοίλο σε οκτώ **κερκίδες**. Δεν έχει **διαζώματα** και στην κατώτερη βαθμίδα του οικοδομήθηκαν οι τιμητικές θέσεις των επισήμων. Η χωρητικότητά του υπολογίζεται στους 5.000 θεατές.

Άλλες από τις βάσεις για τα **εδώλια** των θεατών είναι λαξευμένες στη βραχώδη πλαγιά του όρους Ακόντιο και άλλες κατασκευάστηκαν από τεχνητές επιχωματώσεις, οι οποίες ωστόσο δεν έχουν διασωθεί.

Η ορχήστρα που έχει διάμετρο 15,5 μέτρων, διαχωρίζεται από το κοίλο με αγωγό αποχέτευσης ομβρίων υδάτων και ένα επίπεδο αναβαθμό. Είχε ημικίονες δωρικού ρυθμού που έφεραν επιστύλια με χαραγμένη επιγραφή αφιερωμένη στις Χάριτες. Στο προσκήνιο υπήρχε κιονοστοιχία δωρικών ημικιόνων και προεξείχαν συμμετρικές πτέρυγες, οι οποίες διέυρυναν το σκηνικό οικοδόμημα με μήκος 37,5 μ. Πάνω από το προσκήνιο βρισκόταν **το λογείον**, δηλαδή ο χώρος όπου κινούνταν οι ηθοποιοί. Στην πίσω πλευρά του ξεκινούσε **το σκηνικό** οικοδόμημα, το οποίο είχε στην πρόσοψή του θύρες.

Στην άκρη της ορχήστρας διατηρούνται τα **έδρανα της προεδρίας** προς τιμήν των Χαρίτων.

Σημερινή κατάσταση

Το 2012, με τη συνδρομή του σωματείου «ΔΙΑΖΩΜΑ», η Θ΄ Εφορεία Προϊστορικών & Κλασικών Αρχαιοτήτων με την οικονομική ενίσχυση της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδας - Περιφερειακής Ενότητας Βοιωτίας, πραγματοποίησε ανασκαφική έρευνα σε επιλεγμένα σημεία του χώρου, ώστε να αποκαλυφθούν όλα τα δομικά στοιχεία του οικοδομήματος.

Σήμερα το θέατρο διατηρείται σε σχετικά καλή κατάσταση, ωστόσο για λόγους προστασίας του, καθώς υπάρχει κίνδυνος υποχώρησης καθισμάτων και αρχιτεκτονικών στοιχείων, το μνημείο δεν παραχωρείται για την πραγματοποίηση πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Το Σωματείο «**ΔΙΑΖΩΜΑ**» έχει συμβάλει σημαντικά στην ανάδειξη του Αρχαίου Θεάτρου του Ορχομενού Βοιωτίας και του Αρχαιολογικού Πάρκου.

Για να αναδειχθεί το αρχαίο θέατρο του Ορχομενού και να αποτελέσει ένα ζωντανό κύτταρο πολιτισμού για την περιοχή της Βοιωτίας με την πραγματοποίηση θεατρικών και μουσικών παραστάσεων σε αυτό, κρίνεται απαραίτητη, τόσο η ολοκλήρωση της ανασκαφικής έρευνας του χώρου θεάτρου, όσο και η υλοποίηση εργασιών στερέωσης, ώστε να προστατευθεί το μνημείο από τη φυσική φθορά, που έχει επέλθει με την πάροδο του χρόνου.

Η ΑΚΟΥΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Ακουστική είναι ο κλάδος της φυσικής που μελετά τα κύματα του ήχου, πώς διαδίδονται, αντανακλώνται και γίνονται αντιληπτά από το ανθρώπινο αυτί. Στους αρχαίους ελληνικούς θεατρικούς χώρους, αν και δεν χρησιμοποιούνταν μικρόφωνα ή τεχνητή ενίσχυση του ήχου, η ευκρίνεια και η κατανοησιμότητα του λόγου ήταν εξαιρετικά καλή.

Το Αρχαίο Θέατρο του Ορχομενού, όπως και τα άλλα αρχαία ελληνικά θέατρα, αποτελεί παράδειγμα αρχιτεκτονικής και ηχητικής επιστήμης: ο ήχος από τη σκηνή ταξίδευε με φυσικό τρόπο προς τους θεατές, χάρη στους γεωμετρικούς κανόνες και τη χρήση των υλικών. Αυτή η «παθητική ακουστική» ήταν ο λόγος που ακόμα και οι καθήμενοι στις πάνω σειρές θεατές άκουγαν καθαρά, χωρίς ενίσχυση με τεχνολογικά μέσα.

Αυτό το ακουστικό αποτέλεσμα προέκυπτε από:

α. τη γεωμετρία

Το σχήμα, ο όγκος και οι διαστάσεις του χώρου καθορίζουν πώς διαδίδονται, ανακλώνται και συγκεντρώνονται τα ηχητικά κύματα

β. τα υλικά

Τα υλικά επενδύσεων καθορίζουν πόση ηχητική ενέργεια απορροφάται και πόση ανακλάται

γ. τον προσεκτικό σχεδιασμό

Η γεωμετρία σε συνδυασμό με τα υλικά επιτυγχάνουν τον επιθυμητό στόχο

Το ορχομένιο θέατρο χτίστηκε στην ανατολική πλαγιά του Λόφου της Ακρόπολης του Ορχομενού.

Το κοίλο του θεάτρου έχει την τυπική ημικυκλική διάταξη των αρχαίων θεάτρων. Η ημικυκλική διάταξη του κοίλου κατευθύνει τον ήχο από τη σκηνή προς το κοινό, ομαλοποιώντας τη διασπορά του και επιτρέποντας στα ηχητικά κύματα να φτάνουν παντού χωρίς σημαντική απώλεια έντασης. Κάθε σημείο του ημικυκλίου ενεργεί σαν αντανακλαστική επιφάνεια που ωθεί τον ήχο προς τα πάνω και προς τα πίσω, αντί να τον διαχέει τυχαία. Αυτό μειώνει το φαινόμενο της αντήχησης, κατά το οποίο η αντανακλώμενη ενέργεια χάνεται ή μπερδεύει την ακρόαση.

Η κλίση του κοίλου, με τις σειρές εδωλίων να αυξάνονται σταθερά, βοηθά ώστε ο ήχος να ταξιδεύει σε ευθεία γραμμή από τη σκηνή προς το αυτί του ακροατή. Αυτό επιτυγχάνεται διότι οι λίθινες σειρές εδωλίων λειτουργούν σαν φίλτρο που από τη μια μειώνει ακόμη και τον ελάχιστο ανεπιθύμητο θόρυβο, όπως είναι ο θόρυβος του πλήθους, και από την άλλη ενισχύει τις υψηλότερες συχνότητες, όπως είναι οι φωνές των υποκριτών και η ομιλία. Κατά συνέπεια η φωνή του ηθοποιού γίνεται ξεκάθαρα αντιληπτή ακόμη και στις ανώτερες κερκίδες.

Η σκηνή (το προσκήνιο και η ορχήστρα) λειτουργούσαν επίσης ως φυσικοί ενισχυτές του ήχου, δημιουργώντας επιπλέον αντανakλάσεις που ενισχύουν το άμεσο ηχητικό κύμα.

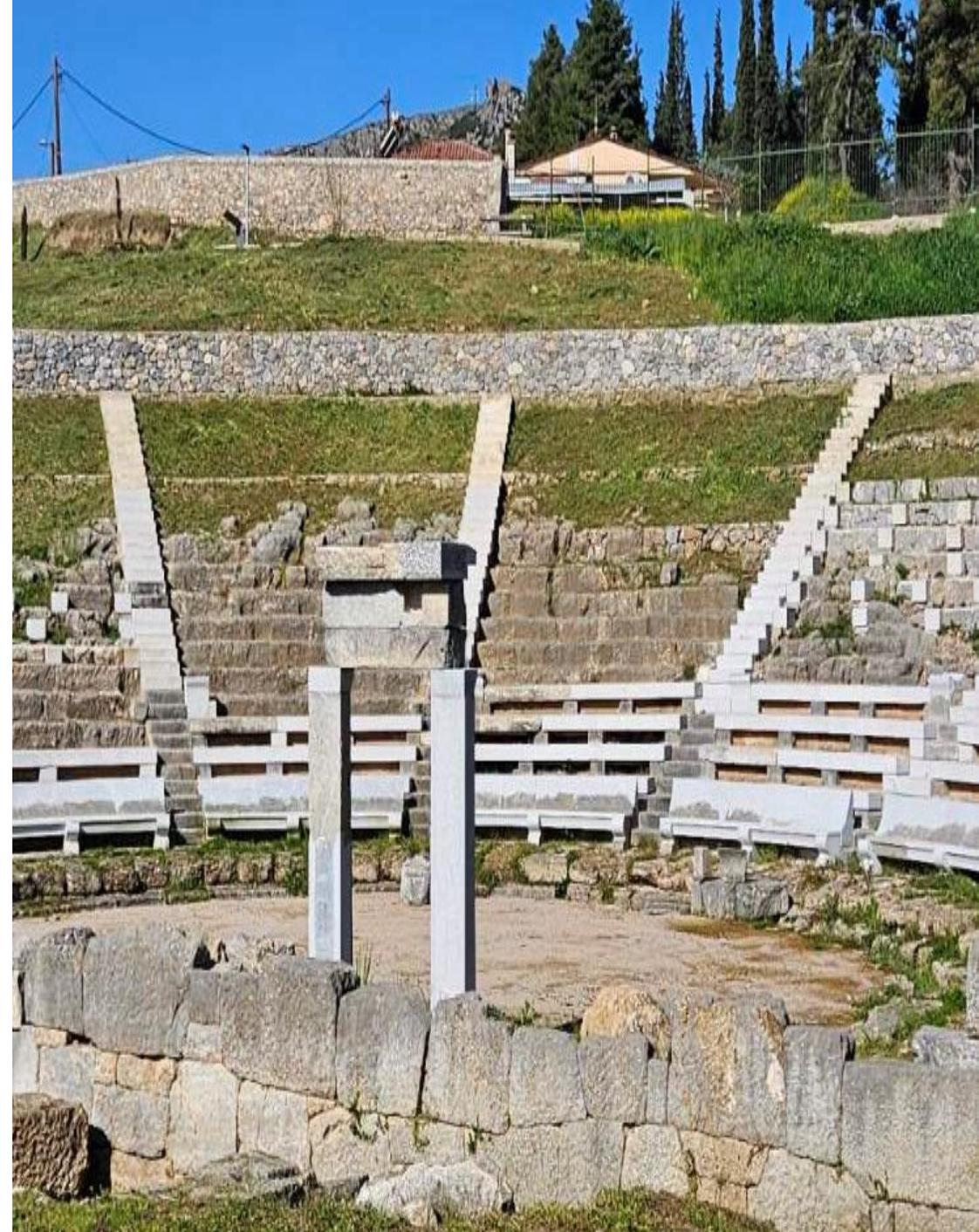
Οι αναλημματικοί τοίχοι του επικλινούς εδάφους που συγκρατούν το χώμα, εμποδίζοντας τις διαβρώσεις και τις κατολισθήσεις, ενισχύουν την οπτική επαφή και την ηχητική πρόσληψη.

Κατά συνέπεια,

οι πρώτες ανακλάσεις του ήχου οι οποίες φτάνουν από τις πέτρινες επιφάνειες και το κοίλο στον ακροατή μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, αποτρέπουν την απώλεια του σήματος και ενισχύουν την καταληπτότητα του λόγου.

Συνοψίζοντας, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός του αρχαίου ελληνικού θεάτρου βασιζόταν:

- στον γεωμετρικό σχεδιασμό – το ημικυκλικό κοίλο και την ενσωμάτωση της ορχήστρας
- στις αντανakλάσεις ήχου – οι λίθινες επιφάνειες κατευθύνουν και ενισχύουν τον ήχο από τη σκηνή προς το κοινό
- στην αξιοποίηση φυσικών κλίσεων & υλικών – το φυσικό έδαφος και τα υλικά (πέτρα, μάρμαρο) ενίσχυαν την ηχητική μετάδοση.
- στον αρχιτεκτονικό συνδυασμό που μείωνε τον θόρυβο και βελτίωνε την αντίληψη της ομιλίας.

Το θέατρο του βοιωτικού Ορχομενού. Πιθανότατα χτίστηκε τον 4ο αιώνα π.Χ. Η χωρητικότητά του υπολογίζεται στους 5.000 θεατές.

The theatre of Boeotian Orchomenus. It was probably built in the 4th century BC. Its capacity is estimated at 5.000 spectators.

Le théâtre d'Orchomène en Béotie. Il a probablement été construit au IVe siècle av. J.-C.
Sa capacité est estimée à 5 000 spectateurs.

Das Theater von Orchomenos in Böotien. Es wurde wahrscheinlich im 4. Jahrhundert v. Chr. erbaut. Seine Kapazität wird auf 5.000 Zuschauer geschätzt.

Il teatro di Orcomeno in Beozia. Fu probabilmente costruito nel IV secolo a.C.
La sua capienza è stimata a 5.000 spettatori.

El teatro de Orcómeno en Beocia. Probablemente fue construido en el siglo IV a.C.
Su capacidad se estima en 5.000 espectadores.

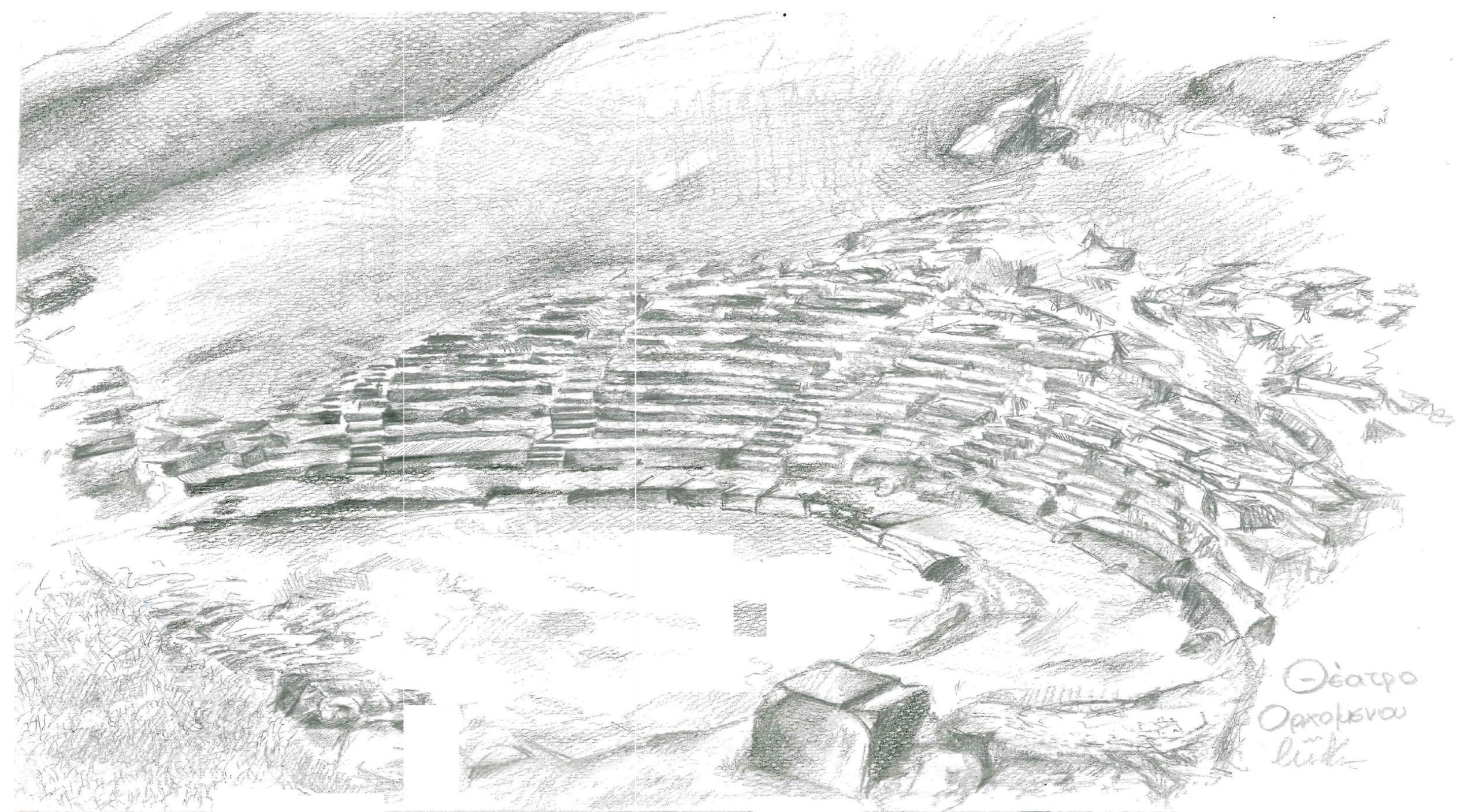

Teatrul din Orchomenosul Beoțian. A fost probabil construit în secolul al IV-lea î.Hr.
Capacitatea sa este estimată la 5.000 de spectatori.

Театр Орхомена в Беотии. Вероятно, он был построен в IV веке до н.э.

Его вместимость оценивается в 5000 зрителей.

Θέατρο
Ορχομενού
Lind

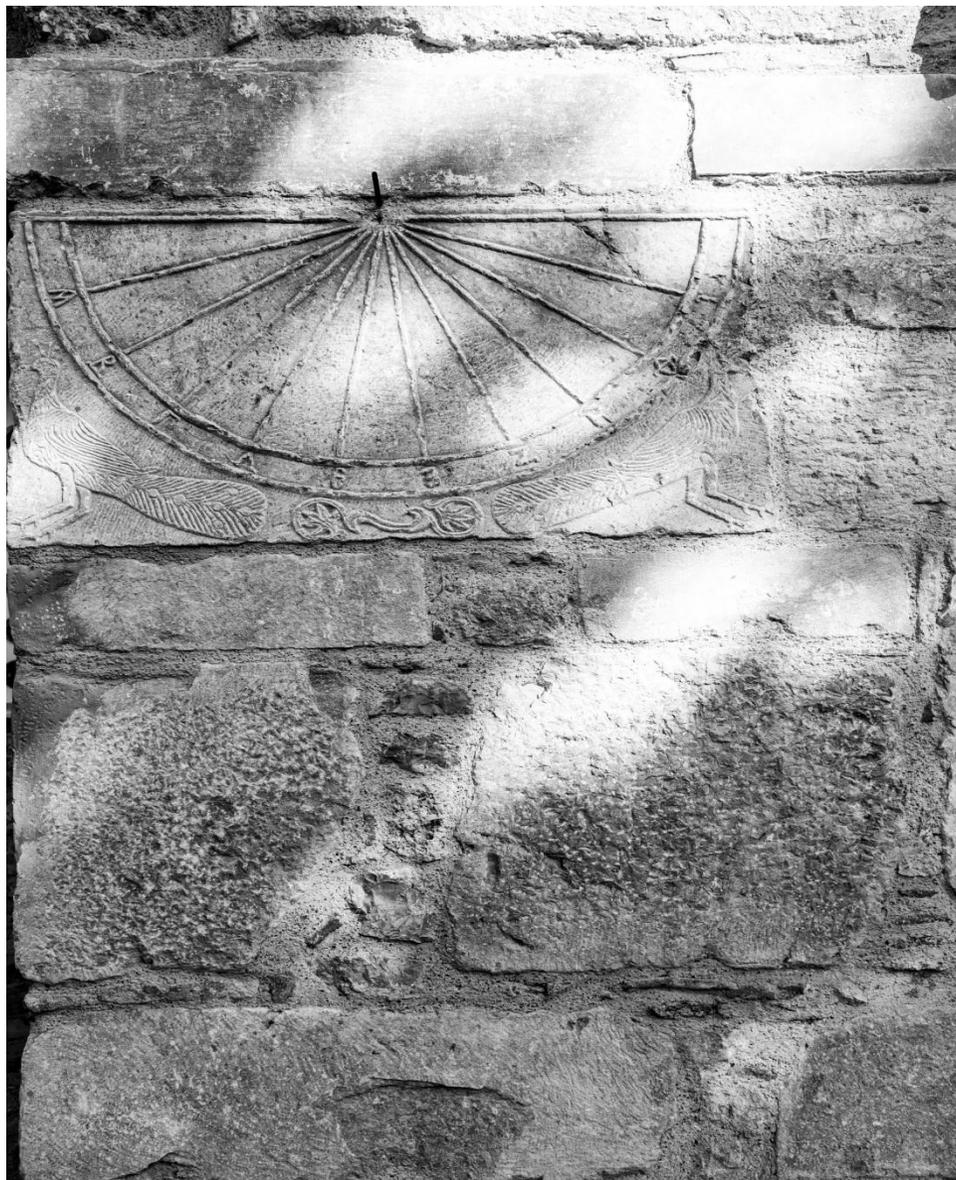

Η Παναγία η Σκριπού στον Ορχομενό, κτίσμα του 873 μ.Χ.

Εντοιχισμένη στον ναό επιγραφή

Το κατακόρυφο ηλιακό ρολόι που κοσμεί τον εξωτερικό τοίχο του καθολικού της Μονής Παναγίας Σκριπούς

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ!

